

Pensjonsreform og førtidspensjoner i arbeidsmarkedet

- enda et komplisert samspill

Tove Midtsundstad

Fafo - Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning

29. september 2004

Hva vet vi om tidligpensjoneringen og særlig avgangen med AFP?

- **Svært sammensatt fenomen** – alt fra helseplager, store arbeidsbelastninger, dårlig ledelse og nedbemanning til gode pensjonsytelser og ønske om mer fri
- **Ikke alltid like frivillig** – en fjerdedel av AFP-pensjonistene ville helst ha jobbet lenger
- **Betydelig variasjon mellom ulike yrkesgrupper, menn og kvinner, ulike bransjer og offentlig og privat sektor mht. når en går av, på hvilke ordning og med hvilke begrunnelse**
- **Bruk av ulike tidligpensjonsordninger henger sammen (tubeeffekt 1)**
- **Innstramninger i offentlige ordninger kompenseres ofte i arbeidsmarkedet (tubeeffekt 2)**

En allmenn førtidspensjonsordning som en del av folketrygden :

Høy inngangsbillett (279 000 kr i 40 år)

- Om lag 900 000 stenges ute; 60 prosent av kvinnene, 30 prosent av mennene - dermed ingen allmenn ordning

Aktuarisk avkorting av pensjonen ved avgang før fylte 67 år (+ justeringsbeløp på 30 000 kr)

- Gir økonomiske insentiver til fortsatt arbeid
- Men ”barnet kastes ut med badevannet” – de som trenger det mest ser seg trolig ikke lenger råd til å gå av tidlig
- Økning i uførepensjoneringen
- Større inntektsulikhet mellom pensjonister

Bedre mulighet til å kombinere arbeid og pensjon

- Større valgfrihet
 - Men det er ikke tilfeldig hvem det er som både ønsker og klarer å stå lenger i jobb – det blir derfor primært en fordel for høyutdannings- og høyinntektsgruppene
-

Fjerne statsstøtten til AFP:

Statsstøtten omfatter i dag:

1. Finansiering av 40 prosent av AFP for 64-, 65- og 66-åringene
2. Fortsatt opptjening i folketrygden fram til fylte 67 år for de som går av tidlig
3. Skattebegrensningsregelen for AFP-pensjonistene
4. Skattefritt sluttvederlag

Det ble varslet allerede i 1997 at 3 og 4 skal falle bort fra 2007 for nye tilfeller, og at 2 vil bli vurdert utfaset fra samme år

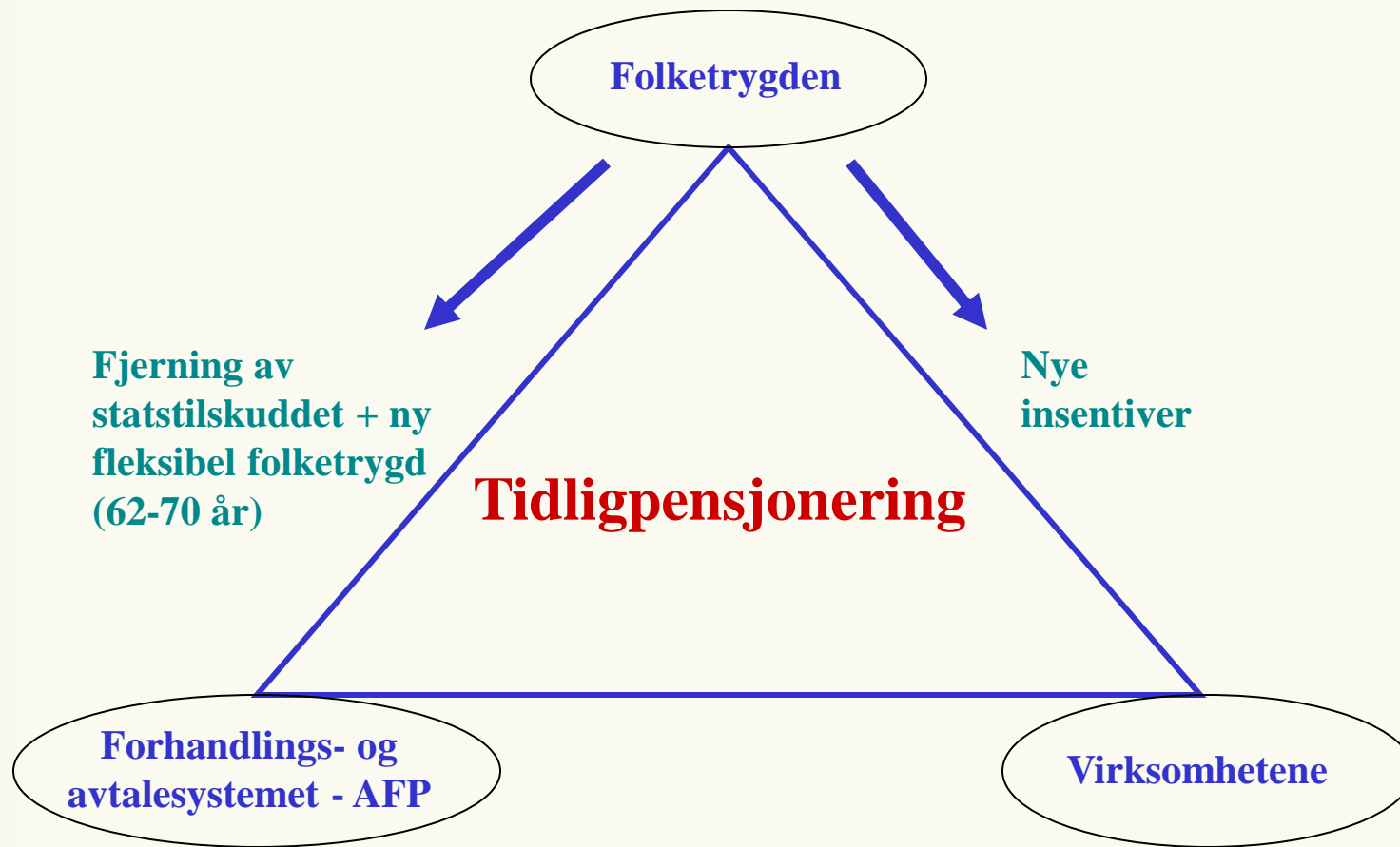
Pensjonskommisjonens forslag:

1. Utelukker mange arbeidstakere
 2. Gir ikke en pensjon å leve av for alle som går av tidlig (dermed ingen reell valgfrihet)
 3. Gir ingen løsning for ”sliterne” (blant menn så vel som kvinner)
 4. Hindrer ikke næringslivets ”misbruk” av tidligpensjonsordninger i forbindelse med ”nedbemanning/omstilling
 5. Sikrer ikke nødvendigvis de ønskede insentiver til å jobbe lenger
 6. Gir ikke nødvendigvis lavere offentlige utgifter
-

Hva har en unnlatt å vurdere ?

- De ulike offentlige tidligpensjonsordningene er ikke sett i sammenheng (hva skjer for eksempel med uførepensjonen)
- Har ikke tydeliggjort hovedvalgene og hva som er gitt første prioritet: a) Økt fleksibilitet/sterkere incentiver (for alle) eller skjerming av svake grupper (sliterne) b) Lavere offentlige utgifter eller arbeidskraftbehovet
- Har ikke sett på de insentivvirkningene for virksomhetene av endringene førtidspensjonsregimet (bare arbeidstakerinsentivene)
- Har ikke sett folketrygden og førtidspensjonsordningene i arbeidsmarkedet i sammenheng. Hva skjer med AFP, bruk av gavepensjoner, særaldersgrensene og 85-årsregelen ? Det er summen av ordningene som er avgjørende
- Har ikke sett pensjonssystemet i sammenheng med andre initiativ for å heve reell pensjonsalder - for eksempel IA-avtalen og Krafttak for seniorpolitikk i arbeidslivet

Spillet om tidligpensjonering

Endringer i tidligpensjonssystemet

Fra

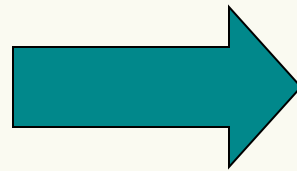
AFP

Tjenestepensjon m/
særaldersgrenser

Uførepensjon

Ventelønn

+ gavepensjoner og
bedriftsfinansierte
ordninger

Til

Fleksibel folketrygd
(62-70 år)

Uførepensjon

AFP ?

Gavepensjoner og
bedriftsfinansierte
ordninger

AFP i dag:

- Omfatter 80 prosent av arbeidstakerne i de aktuelle aldersklassene (68 prosent mellom 25-61 år)
 - AFP gir ytelser tilsvarende folketrygdpensjonen i privat sektor. I off. sektor folketrygdytelse for 62-64-åringene og full tjenstepensjon fra 65 år
 - 5 AFP-ordninger (LO-NHO, NAVO, Finansnæringens, Statens og kommunenes) som finansieres på ulik måte (varierer med hensyn til kollektiv premie og egenandel for virksomhetene per AFP-pensjonist).
 - Bedriftene finansierer hele pensjonen for 62-63-åringene (staten delfinansierer pensjonen for 64-, 65- og 66-åringene – 40 %)
 - Ordningen kostet 2,3 mrd i LO-NHO-området i 2003, hvorav statstilskuddet utgjorde 26 % (eksl. arbeidsgiveravgiften).
-

Hva kan skje med AFP ?

1. Supplerende AFP-ordning, som sikrer tilnærmet de samme ytelsene som før - dvs. kompenserer for avkortingene i folketrygden og redusert opptjening
2. Supplerende AFP-ordning, hvor det kompenseres for hele eller deler av avkortingene, men ikke redusert opptjening
3. Supplerende AFP-ordning, som kun sikrer "sliterne" de samme ytelsene som før inkludert fortsatt opptjening fram til 67 år (sliterne avgrenses da til for eksempel arbeidstakere med 45 år eller mer i arbeid)
4. Obligatorisk AFP-ordning bygd på MF/SV-modell, men med lavere inngangsbillett og "snillere" avkorting + videreføring av ytelsesnivået for "sliterne" og særaldersgrensene i "trøste og bære-yrkene"

Røfflig beregnet ytelsesnivå for en arbeidstaker med 300 000 i gjennomsnitt, hvis den arbeidsgiverfinansierte delen av AFP omgjøres til en supplerende pensjon fordelt over 18 år (dvs. levealder på 80 år).

